ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN [2663-0265](#) (print) ISSN [2663-0273](#) (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Олександр Володимирович Михайлюк

Доктор історичних наук, професор,
Завідувач кафедри документознавства та
інформаційної діяльності,
Національна металургійна академія України,
пр. Гагаріна, 4, Дніпро, 49600, Україна

E-mail: mich_al@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3596-0250>

УДК 116.11+003

Oleksandr Mykhailiuk

D.Sc. (Historical Sciences), Professor,
Department of Business Documentation
Management and Information Activity,
National Metallurgical Academy of Ukraine,
Gagarina ave., 4, Dnipro, 49600, Ukraine

ЗНАК-ТЕКСТ-ІНФОРМАЦІЯ

(ВІДМІННОСТІ, СПОРІДНЕНІСТЬ, ВЗАЄМООБУМОВЛЕНІСТЬ)

Received 13 September 2020; revised 14 October 2020; accepted 10 November 2020

DOI: 10.15421/352034

Анотація

Знак, текст, інформація розглядаються як явища однієї природи, в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості. Інформація має знакову природу. Процеси, пов'язані з передачею, зберіганням і переробкою інформації протікають з використанням знаків, текстів і знакових систем, тобто є семіотичними. Семіотика виступає як основа теорії інформації.

Ключові слова : *семіотика, знак, текст, інформація.*

Sign – text – information (differences, relationship, interdependence)

Abstract

Sign, text, information is considered as phenomena of one nature, in their relationship and interdependence. Information has sign nature. The processes associated with the transmission, storage and processing of information proceed with the use of signs, texts, and sign systems, are semiotic. A semiotics appears as basis of information theory. Information appears today the article of study of different sciences. Each of them, examining information from the positions, distinguishes those her aspects that remove interests of the area of scientific knowledge mastered by her in a most degree. When we talk about information, then mean signs and texts, when we talk about signs, we talk about texts and information. Text consists of signs and is sign education, information is a report in a text form, has sign nature. A sign, text, information, is the phenomena of one nature, family and indissoluble. Their study is possible only as a holistic, comprehensive, interconnected. Now each of these phenomena is studied, mainly, separately. It is possible to count the concept of sign the base concepts of information theory. Information exists as reports. A report – it, foremost, text that must be decoded and interpreted. Text consists of signs and is the form of sign, difficult sign. Terms «report» and «sign» are used on equal rights. Information and sign are indivisible. Properties of information follow from properties of sign. A sign is such because he carries information. Information is fixed and passed by means of sign facilities. A man gets information about surrounding reality by means of the different sign systems. A sign, text, information is indivisible and inseparable. It is the phenomena of one nature and their study maybe only as integral, complex, associate. A semiotic continuum – sequence of the units that pass to each other – signs, texts, information provided with a value appears.

Keywords: *semiotics, sign, text, information.*

Постановка проблеми.

Інформація постає сьогодні предметом вивчення різних наук. Кожна з них, розглядаючи інформацію зі своїх позицій, виділяє ті її аспекти, які найбільшою мірою відбивають інтереси освоєваної нею області наукового знання. Дослідження інформації привело до

активного формування різних наукових підходів до її розгляду. Виникли інформатика, інформологія, загальна філософська теорія інформації, у рамках останньої склалися численні окремі методологічні напрями. Усе це створює суперечливу еkleктичну ситуацію, що вимагає свого аналізу і вирішення.

Стан розробки проблеми.

Концептуальна і категоріальна структура загальних філософських і теоретичних уявлень про інформацію ще знаходиться у стадії свого становлення. У зв'язку з цим не склалися остаточного достатньо задовільного варіанту загальнонаукової філософської теорії інформації. На початку ХХІ ст. в філософії відбувся «інформаційний поворот», і була визнана актуальність філософського осмислення природи і суті інформації. Сучасні дослідження в області інформації характеризуються поглибленим вивченням смислової сторони інформації (див: [Floridi 2002; Кудж 2013; Кулагин, 2015; Цветков 2012]). По суті, до розробки теорії інформації причетні всі дослідники, які займалися знаками і знаковими системами. Знак, текст, інформація – явища однієї природи, споріднені і нерозривні. Їх вивчення можливо тільки як цілісне, комплексне, взаємопов'язане. Зараз кожне з цих явищ вивчається, переважно, окремо.

Мета даної статті – розглянути та співставити знак, текст, інформацію як явища однієї природи, у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Виклад основного матеріалу.

Для семіотики вихідним є поняття знака та знакової системи. Всі процеси, пов'язані з передачею, зберіганням і переробкою інформації в природі і суспільстві, протікають з використанням знакових систем або позасистемних (ізолюваних) знаків, тобто є семіотичними, – зазначає Н.Б.Мечковська [Мечковская 2007: 6] (втім, не зовсім зрозуміло, що авторка має на увазі під «позасистемними (ізолюваними) знаками»). Знак постає як первинний елемент процесу передачі інформації, мінімальна наділена значенням одиниця. Знак вважається узагальненою інформаційною одиницею. Це багатозначне поняття, оскільки знаком можна означати символ або закодувати слово, пропозицію, фразу, ситуацію [Цветков 2012: 1038]. У найбільш загальному розумінні знаком можна вважати будь-який об'єкт (або його контекстуальну відсутність), який виступає посередником між двома системами.

Хоча речі, можливо, існують незалежно від знаків, ми знаємо їх тільки через посе-

редництво знаків. Ми бачимо тільки те, що наші знакові системи дозволяють нам бачити [Chandler 1998: 176]. Знак – це об'єкт, який людина використовує для представлення, заміщення іншого об'єкту, події або явища, – *aliquis pro aliquo* («щось замість чогось» – латинський вираз, що служить «девизом» семіотики). «Знак – це те, що може бути знаком чогось, чого завгодно або нічого» [Мамардашвили & Пятигорский 1997: 98]. Знак здатний виступати заступником позначуваного ним об'єкта, знак вказує на щось поза самого себе. Та сутність знака – не у вказівці на іншу річ за межами себе самого, але в інтерпретуючому заміщенні [Бразговская 2018: 17]. Знаком є деяке А, яке здійснює денотацію деякого факта або об'єкта В для деякої інтерпретуючої думки [Пирс 2000а: 30]. Значення виникає в результаті контакту знака з реальністю. Знак представляє об'єкт, а їх синтез генерує інформацію. Феномен представництва дозволяє зрозуміти процес генерації інформації [Ferraz 2017].

Оскільки знак виникає виключно в операціях варіативного заміщення референта, то для семіотики значення стає функцією використання однієї «речі» в якості індексу, ікони або символу іншої «речі». Таким чином, семіотичний носій значення функціонально не тотожний носіям інформації які в певному значенні дійсно містять її в собі [Бразговская 2018: 22].

Знак є складною структурою і не зводиться лише до об'єкта, що заміщає собою інший об'єкт. Ми не знаємо, до якого предмета відноситься ім'я, якщо нам відоме тільки ім'я. У самому слові, знаку немає ніякої інформації про те, який предмет ним позначається [Никифоров 2010: 21]. Тому, потрібне «попереднє знайомство з об'єктом», «знайомство зі знаком і готовність використати або інтерпретувати його» [Пирс 2000b: 233]. Знак, має бути елементом досвіду, співвіднесеним із якоюсь інформацією [Лещак 2004].

Знак завжди адресований комусь і потребує його прочитання, пояснення і інтерпретації. Ніщо не може бути знаком, поки хтось не інтерпретуватиме його як «те, що щось означає». Знак існує як знак і є знаком тільки за на-

явності інтерпретатора. Інтерпретація можлива завдяки іншим знакам. Значення є переклад знака в інший знак. Знаки пояснюються через знаки [Леви-Строс 1999: 22]. Жоден зі знаків (сам по собі) не має ні сенсу, ні значення, ні змісту. Будь-який знак за своєю природою є не річ, що пропонує себе для інтерпретації, а інтерпретація інших знаків [Фуко 1967].

Знак як такий функціонує завдяки контексту, формується контекстом, його значення та смисл визначається контекстом. В абсолютній ізоляції жоден знак не має якогось значення; будь-яке знакове значення виникає в контексті, під яким ми розуміємо ситуаційний або експліцитний контекст [Ельмслев 1960: 303-304]. Окремі знаки, які важко визначаються в ізольованому становищі, отримують смисл і додаткові відтінки в комбінаціях знаків, тобто, в контексті.

Знак може мислитися не лише у зв'язку з тим, що він означає, але й у зв'язку з тим, який смисл може бути приписаний цьому знаку. Щоб відбувся знак, потрібен смисл як суто інтелектуальний об'єкт соціально-культурного походження. Знак не містить смислу, а лише вказує на нього. Сам же смисл так і залишається поза світом знаків [Якимец 2001].

Знак як засіб передачі інформації виявляє три плани: план вираження, план змісту і план інтерпретації повідомлення реципієнтом. При цьому ім'я утворює план вираження, референт, концепт і конотат формують план змісту, а прагматичні потенції виявляють план інтерпретації знаку [Новоселов 2009: 83-84].

Знак стає таким лише за умов «семіотичної (знакової) ситуації», в процесі семіозису. Семіотична ситуація виникає за наявності сприймаючої людини, у свідомості якої є зв'язок між цим знаком і уявним образом предмета, який він означає. Вона характеризує не лише і не стільки властивості сприйманого «щось», скільки ментальний стан сприймаючого «когось» [Горный]. Хоча ми можемо наділити об'єкт якістю знаковості, знак буде представлений не в самому об'єкті, а в процедурі інтерпретації, з одного боку, і в культурі спостерігача – з іншого [Пятигорский 1996: 37]. В підсумку, саме від позиції сприймаючого суб'єкта, залежить, чи функціонує сприй-

мане ним в якості знака.

В залежності від адресата знак може змінювати смисл та значення. Дві різні людини можуть зрозуміти один й той самий знак по-різному. Цінність і значущість будь-якого знака не абсолютна, а визначається конкретною ситуацією його вживання. Один і той же знак викликає різну реакцію у людей залежно від часу, місця і мети його використання. На підставі цього можна виділити ще одну властивість знака – ситуативність його значення.

За Ч.Пірсом «знак – це щось, котре замінює собою щось для когось – в деякому відношенні або якості» [Пирс 2000а: 48]. Тут очевидна моделююча характеристика знака. «Модель» тут розуміється гранично широко, як річ, яка замінює іншу річ в якихось властивостях або відносинах в процесі пізнання [Ляшенко 2015: 93]. Згідно О.Баруліну, в основі відносини між означаючим і означуваним знака лежать відносини моделювання, а сам знак являє собою окремий випадок моделі [Барулин 2017].

Таким чином, знаки є лише відображенням, заміщенням, моделлю реальних речей і їм не тотожні. Чи не це хотів сказати Рене Магрітт, який пред'явив публіці реалістичне зображення курильної трубки з підписом французькою мовою «Це не трубка»? І, певно, не випадково Даніель Чандлер помістив цю картину на обкладинку своєї книги «Семіотика для початківців» [Chandler 1998].

Важливо підкреслити здатність знака виступати заступником того, що він означає, нетотожність знака і денотата – знак ніколи не може повністю замінити те, що він означає, багатозначність відповідності «знак – денотат». Знак завжди має сигніфікат, але не завжди припускає існування реального денотата. Між знаками і реальністю існує всякий раз невизначений, нестійкий, ситуативний зв'язок.

Знак – об'єкт, парадоксальний за своєю природою. Саме внутрішня суперечність знаків лежить в основі феномену брехні: в поза- і дознаковом світі брехні немає, брехня входить у світ разом з мовою, брехню творять знаки [Лотман М. 2002: 20]. Знак як джерело інформації не менш легко стає і засобом соціальної дезінформації [Лотман Ю. 2002: 65].

Існує думка, що оскільки знак завжди контекстуалізований і інтертекстуалізований, він не може розглядатися як первинне поняття. Тому пропонується інша версія семіотики, в якій первинним буде поняття тексту, і, навпаки, знак розглядатиметься як похідне від тексту [Золян 2015: 253]. Як на мій погляд, дискусії щодо первинності знака чи тексту, виглядають дещо штучними.

Поняття «текст» припускає дуже широке тлумачення. У широкому значенні слова під текстом розуміється «об'єднана смисловим зв'язком послідовність знакових одиниць, основними властивостями якої є зв'язність і цілісність» [Николаева 1990], «зв'язна і повна послідовність знаків» [Усманова 2007: 647].

Тексти – це знаково-символічні інформаційні системи різноманітного походження і призначення. Будь-який предмет з семіотичної точки зору можна розглядати як текст. Як вважає Ж.Деррида, позатекстової реальності взагалі не існує [Деррида 2000: 313]. Кожна реальність є текстовою за своєю структурою, оскільки сприймається, переживається як система відмінностей в сенсі постійних відсилань до чогось іншого. Реальність, представлена як текст, відкриває можливість для нескінченних інтерпретацій, трансформацій [Керимов 1996: 391-392].

Всякий знак і в плані вираження, і в плані змісту завжди є певним текстом. Будь-який опис реального об'єкта є певним знаком, що відбиває властивості цього об'єкта з тією або іншою мірою повноти, але це співпадає з визначенням поняття моделі. Модель – ця певна спрощена подібність реального об'єкта, створена людиною за допомогою знаків [Агеев 2002: 182].

Знак функціонує в тексті і визначається через інші знаки в цьому тексті. Інтерпретація знака – це операція, що полягає в заміні початкового знака іншим знаком або набором знаків. Будь-який знак відсилає до тексту, що його пояснює. Для пояснення знаку потрібно досить поширений текст. Будь-який знак – це згорнутий текст, прихований в його значенні.

Текст, – це, перш за все, сукупність знаків. При цьому текст не зводиться до суми знаків, текст становить собою якісно нове утворення.

Текст може складатися навіть з одного знака. В свою чергу, знак може бути складним, тобто складатися з декількох знаків. В той же час, будь-який текст може розглядатися як складний знак. У широкому плані текст постає як інтегративний складний знак, здатний позначити будь-яку зв'язну послідовність знаків-висловлювань. По суті, ми розуміємо під текстом знак, що має деяку внутрішню структуру [Шрейдер 1974: 29]. Значення тексту утворюють знаки і система відносин, що зв'язують їх. На думку Ю.А.Шрейдера, текст може виконувати подвійну функцію: як знак і як повідомлення [Шрейдер 1974: 32]. Текст є фіксованим закінченим повідомленням. Текст не лише має ознаки знака, але і функціонує як знак – вказує на свої референти, відображає їх, і далі використовується в процесі комунікації замість своїх референтів. Саме текст є і знаком, і одиницею комунікації (повідомлення), і структурою (форма організації інформації) [Золян 2015: 250].

Будь-який текст має контекст, тобто текстове оточення, і осмислюється залежно від контексту, так само як і знак, котрий набуває свого значення та смислу в контексті. Кожне слово (кожен знак) тексту виводить за його межі. Всяке розуміння є співвідношення цього тексту з іншими текстами [Бахтин 1986: 384]. Смысл тексту вибудовується (конститується) як обумовлений суспільно-історичним контекстом, ситуацією інтерпретації і особою інтерпретатора [Щирова & Гончарова 2007: 288].

Таким чином, вододіл між знаком, текстом і контекстом виявляється досить розмитим.

Існує багато способів визначення поняття «інформація», як і спроби взагалі відмовитися від його визначень. Можна сказати, що поняття «інформація» визначається в кожній області і для кожного оригінального завдання спеціальним чином. Але у будь-якому випадку, інформація – це результат зовнішнього знакового впливу та його інтерпретації.

Інформація – це, передусім, повідомлення, текст, що складається зі знаків. Інформація має знакову природу. Будучи об'єктом перетворення і використання, інформація характеризується властивостями синтаксису,

семантики і прагматики. Інформаційні процеси мають в деяких своїх формах типологічну подібність з процесами семіозису [Михайлюк 2011: 42-43].

Деякі автори говорять про «не знакові форми інформації» [Кириченко 2017: 60; Лукаш 2017: 296]. Втім, не зовсім зрозуміло, що мається на увазі під «не знаковими формами інформації». На мій погляд, знакова природа є атрибутивною властивістю інформації, інформація завжди має знакову природу і не може мати інших форм, окрім знакових. Як будь-який предмет може виступати в якості знака, так і будь-який предмет можна розглядати в якості носія (джерела) інформації.

Інформація завжди про щось, вказує на щось, заміщує щось, тобто є знаком чогось. Знаковість виникає при будь-якому моделюванні дійсності. Інформація є певною моделлю реальності. Але модель – не реальний об'єкт, а його спрощений опис. Один і той же об'єкт може бути описаний різними моделями, кожна з них відбиває якусь сторону об'єкта. Різні моделі можуть мати право на одночасне існування. Але не можна ототожнювати інформацію про об'єкт (знакову модель об'єкта) і сам об'єкт. Інформація постає сигніфікатом реальності, яку вона відображає. Інформацію можна розглядати як знак, репрезентант реальності. Але реальність і інформація про неї далеко не тотожні, як не тотожні означуване і означаюче знака. Як можливий безденотатний знак, знак-симулякр, так можлива і безденотатна («фейкова») інформація.

Людське сприйняття тяжіє до ототожнення знака з його денотатом, означуваного і означаючого знака, що лежить в основі міфологічного світосприйняття. Комунікація породжує об'єкти нової природи. Вони не лише мають функції, схожі з реальними об'єктами, але часто споживач інформації ставиться до них як до реальних [Почепцов 2001: 44]. Інформація заступає собою реальність. Але, як писав Ю.М.Лотман, брехня зростає на тій же основі, що й інформація, і є зворотною стороною її соціального функціонування [Лотман Ю. 2002: 147].

Інформація завжди «для когось», вона існує як така лише за наявності адресата, хоча

б гіпотетичного. Тільки з'єднуючись зі споживачем, пише В.М.Тростников, повідомлення «виділяє» інформацію, саме по собі воно ніякої інформаційної субстанції не містить, так само як дрова не містять теплоту. Інформація є не матеріальна суть, а спосіб опису взаємодії [Тростников 1970: 15]. Здатність сприймати інформацію, обсяг отримуваної інформації залежить від одержувача, його можливостей і здібностей, наявного інформаційного тезауруса тощо. Іншими словами, інформація має об'єктну форму у вигляді повідомлень і суб'єктну – як процес її сприйняття і розуміння.

І знак, і текст, і інформація – це всього лише «упаковки», з надр яких «виймається об'єкт інтересу», зміст повідомлення [Лотман Ю. 2000: 156]. Інформацію можна визначити як знання, що не має смислу. Інформація вимагає інтерпретації, осмислення. Осмислення ж завжди виходить за рамки наявної інформації. Інформація має розглядатися в контексті – знаковому, предметному, соціальному.

Висновок.

Базовим поняттям теорії інформації можна вважати поняття знака. Тим більше, що «знаки є єдині репрезентамени, які були багаторазово досліджені» [Пирс 2000b: 184]. Інформація існує у вигляді повідомлень. Повідомлення – це, передусім, текст, який має бути декодований і інтерпретований. Текст складається зі знаків і є формою знаку, складним знаком. Терміни «повідомлення» і «знак» вживаються на рівних правах. Коли говориться про повідомлення, то говориться про інформацію, яку воно несе [Шрейдер 197: 18]. Інформація і знак нероздільні. Властивості інформації витікають з властивостей знаку. Знак є таким, тому, що він несе інформацію. Інформація фіксується і передається за допомогою знакових засобів. Людина отримує інформацію про навколишню дійсність за допомогою різних знакових систем. Знак, текст, інформація нероздільні і нерозділимі. Це явища однієї природи і їх вивчення можливо тільки як цілісне, комплексне, взаємопов'язане. Вимальовується семіотичний континуум – послідовність наділених значенням одиниць, що переходять одна в одну – знаків, текстів, інформації.

Бібліографічні посилання

- Chandler, Daniel. (1998). *Semiotics for Beginners*. Retrieved June 15, 2020 from https://www.academia.edu/8055851/Semiotics_for_Beginners_by_Daniel_Chandler_Semiotics_for_Beginners
- Ferraz, Alexandre Augusto. Peirce's Concept of Information. *VII JORNADAS "PEIRCE EN ARGENTINA"*. 2017. (Simpósio). Retrieved August 18, 2020 from www.unav.es/gep/VIIJornadasAlexandreFerraz
- Floridi, L. 2002. What is the Philosophy of Information? *Metaphilosophy*, 33(1-2), 123-145.
- Агеев, В. (2002). *Семиотика*. М.: «Весь Мир».
- Барулин, А.Н. (2017). К семиотическому определению понятия «модель» как гиперонима понятия «знак». *Лингвистика и методика преподавания иностранных языков*, 9, 17-78. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/333293575> (дата звернення 20.08.2020)
- Бахтин, М.М. (1986). *К методологии гуманитарных наук*, в: Бахтин М.М. *Эстетика словесного творчества*. М.: Искусство, 381-393.
- Бразговская, Е. (2018). *В лабиринтах семиотики: Очерки и этюды по общей семиотике и семиотике искусства*. Москва; Екатеринбург: Кабинетный ученый.
- Горный, Е. (1996). Что такое семиотика? *Радуга*. Таллин, 168-175. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.netslova.ru/gorny/selected/semiotics_r.html (дата звернення 24.08.2020)
- Деррида, Ж. (2000). *О грамматологии*. М.: Ad Marginem.
- Ельмслев, Л. (1960). Прологомены к теории языка. *Новое в лингвистике*, 1, 264-389.
- Золян, С. (2015). *Между миром и языком: к основаниям семиотики текста*, в: МЕТОД: Московский ежегодник трудов из обществоведческих дисциплин: Сб. науч. тр. / РАН. ИНИОН.
- Керимов, Т.Х. (1996). Постструктурализм, в: Современный философский словарь. М., Бишкек: Одиссей, 391-392.
- Кириченко, М.О. (2017). Інформаційно-сеmiotичні виміри інформації як головного тренду інформаційного суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, 68, 57-68.
- Кудж, С.А. 2013. О философии информации. *Перспективы науки и образования*, 6, 9-13.
- Кулагин, В.П. (2015). Философия информатики. *Образовательные ресурсы и технологии*, 2(10), 76-81.
- Леви-Строс, К. (1999). *Мифологии*. В 4-х тт. Т.1. М.; СПб.: Университетская книга.
- Лещак, О.В. (2004). Онтология семиотического опыта (функционально-прагматический взгляд). *RESPECTUS PHILOLOGICUS*, 5(10), 5-28. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://filologija.vukhf.lt/5-10/turinys.htm> (дата звернення 24.08.2011)
- Лотман, М.Ю. (2002). *Семиотика культуры в Тартуско-Московской семиотической школе*, в: *История и типология русской культуры*. СПб.: Искусство, 5-20. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/lotman/txt/mlotman02.html#T22> (дата звернення 14.08.2020)
- Лотман, Ю.М. (2002). *Статьи по семиотике культуры и искусства*. СПб.: Академический проект.
- Лотман, Ю.М. (2000). *Семиосфера*. С.-Петербург: «Искусство-СПб».
- Лукаш, Г. (2017). Сеmiotичні параметри інформації, в: *Інформація, комунікація, суспільство 2017: Матеріали 6-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2017*. Львів: Львівська політехніка, 295-296.
- Ляшенко, Д.Н. (2015). *Семиотическое моделирование реальности*: монография. Одесса: Печатный дом.
- Мамардашвили, М.К., Пятигорский, А.М. (1997). *Символ и сознание: метафизические рассуждения о сознании, символическом и языке*. М.: Языки русской культуры
- Мечковская, Н.Б. (2007). *Семиотика: Язык. Природа. Культура*. М.: Издательский центр «Академия».
- Михайлюк, А.В. (2011). Информационная аналитика: семиотический аспект. *Бібліотекознавство. Документознавство. Информологія*, 1, 41-48.
- Никифоров А.Л. (2010). Смысл языковых выражений и знание. *Философия науки и техники*, 15(1), 15-37.
- Николаева, Т.М. (1990). *Текст*, в: *Лингвистический энциклопедический словарь*. М. «Советская энциклопедия». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tapemark.narod.ru/les/507a.html> (дата звернення 21.08.2020)
- Новоселов, В.Г. (2009). *Философское понимание и онтология знака*: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.01. Новосиб. гос. техн. ун-т. Новосибирск.

- Пирс Ч. (2000a). *Начала прагматизма*. СПб.: Лаборатория метафизических исследований философского факультета СПбГУ; Алетейя.
- Пирс, Ч. С. (2000b). *Избранные философские произведения*. М.: Логос.
- Почепцов, Г.Г. (2001). *Теория коммуникации*. М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер».
- Пятигорский, А.М. (1996). *Избранные труды*. М.: Языки рус.культуры.
- Тростников, В.Н. (1970). *Человек и информация*. М.: Наука.
- Усманова, А.Р. (2007). *Текст, в: Новейший философский словарь. Постмодернизм*. Гл. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. Мн.: Современный литератор.
- Фуко, М. (1967). *Ницше, Фрейд, Маркс*. Пер. Е. Городецкого по «Cahiers de Royaumont», 1967. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.lib.ru/CULTURE/FUKO/nfm.txt_with-big-pictures.html (дата звернення 18.08.2020)
- Цветков, В.Я. (2012). Семантические информационные единицы как развитие идей Л.Флориди. *European Researcher*, 25(7), 1036-1041.
- Шрейдер, Ю.А. (1974). *Логика знаковых систем*. М.: Знание
- Щирова, И.А., Гончарова, Е.А. (2007). *Многомерность текста: понимание и интерпретация*: Учебное пособие. СПб.: ООО «Книжный Дом».
- Якимец, К. Треугольник Фреге-Гумбольдта. Смысл и бессмысленность дискуссий. *Русский Журнал. Дискуссии. Теоретические материалы*. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://old.russ.ru/discuss/theory/20011229-ya.html> (дата звернення 23.08.2020)

References

- Ageev, V. (2002). *Semiotika* [Semiotics]. М.: «Ves` Mir». (in Russian)
- Bakhtin, M.M. (1986). *K metodologii gumanitarny`kh nauk* [Towards the methodology of the humanities], v: *Bakhtin M.M. E`stetika slovesnogo tvorchestva*. М.: Iskusstvo, 381-393. (in Russian)
- Barulin, A.N. (2017). K semioticheskomu opredeleniyu ponyatiya «model`» kak giperonima ponyatiya «znak» [Towards a semiotic definition of the concept “model” as a hyperonym for the concept “sign”]. *Lingvistika i metodika prepodavaniya inostranny`kh yazy`kov*, 9, 17-78. Retrieved August 20, 2020 from <https://www.researchgate.net/publication/333293575> (in Russian)
- Brazgovskaya, E. (2018). *V labirintakh semiotiki: Ocherki i e`tyudy` po obshhej semiotike i semiotike iskusstva* [In the labyrinths of semiotics: Essays and studies on general semiotics and semiotics of art]. Moskva; Ekaterinburg: Kabinetny`j ucheny`j. (in Russian)
- Chandler, Daniel. (1998). *Semiotics for Beginners*. Retrieved June 15, 2020 from https://www.academia.edu/8055851/Semiotics_for_Beginners_by_Daniel_Chandler_Semiotics_for_Beginners
- Czvetkov, V.Ya. (2012). Semanticheskie informacziorny`e ediniczy` kak razvitie idej L.Floridi [Semantic information units as the development of L. Floridi's ideas]. *European Researcher*, 25(7), 1036-1041. (in Russian)
- Derrida, Zh. (2000). *O grammatologii* [Of Grammatology]. М.: Ad Marginem. (in Russian)
- El`mslev, L. (1960). Prolegomeny` k teorii yazy`ka [Prolegomena to language theory]. *Novoe v lingvistike*, 1, 264-389. (in Russian)
- Ferraz, Alexandre Augusto. Peirce's Concept of Information. *VII JORNADAS “PEIRCE EN ARGENTINA”*. 2017. (Simpósio). Retrieved August 18, 2020 from www.unav.es/pegp/VIIJornadasAlexandreFerraz
- Floridi, L. 2002. What is the Philosophy of Information? *Metaphilosophy*, 33(1-2), 123-145.
- Fuko, M. (1967). *Niczshe, Frejd, Marks*. Per. E. Gorodeczkogo po «Cahiers de Royaumont», 1967. Retrived August 18, 2020 from http://www.lib.ru/CULTURE/FUKO/nfm.txt_with-big-pictures.html (in Russian)
- Gornyj, E. (1996). CHto takoe semiotika? [What is semiotics?] *Raduga*. Tallin, 168-175. Retrived August 24, 2020 from http://www.netslova.ru/gorny/selected/semiotics_r.html (in Russian)
- Kerimov, T.Kh. (1996). Poststrukturalizm [Poststructuralism], v.: *Sovremenny`j filosofskij slovar`*. М., Bishkek: Odissej, 391-392. (in Russian)
- Kirichenko, M.O. (2017). I`nformaczi`jno-semi`otichni` vimi`ri i`nformaczi`yi yak golovnoho trendu i`nformaczi`jnogo suspi`l`stva [Information-Semiotic Vimir and Information as a Leading Trend of Information Suspension]. *Gumani`tarnij vi`snik ZDI`A*, 68, 57-68. (in Ukrainian)
- Kudzh, S.A. 2013. O filosofii informaczii [About philosophy of information]. *Perspektivy` nauki i obrazovani, ya* 6, 9-13. (in Russian)

- Kulagin, V.P. (2015). *Filosofiya informatiki* [Philosophy of Informatics]. *Obrazovatel'ny'e resursy i tekhnologii*, 2(10), 76-81. (in Russian)
- Leshhak, O.V. (2004). *Ontologiya semioticheskogo opyta* (funkczional'no-pragmaticheskij vzglyad) [Ontology of semiotic experience (functional-pragmatic view)]. *RESPECTUS PHILOLOGICUS*, 5(10), 5-28. Retrieved August 24, 2020 from <http://filologija.vukhf.lt/5-10/turinys.htm> (in Russian)
- Levi-Stros, K. (1999). *Mifologiki* [Mythologiques]. V 4-kh tt. T.1. Sy'roe i prigotovlennoe. M.; SPb.: Universitetskaya kniga. (in Russian)
- Lotman, M.Yu. (2002). *Semiotika kul'tury v Tartusko-Moskovskoj semioticheskoy shkole. Predvaritel'nye zamechaniya*, in: *Istoriya i tipologiya russkoj kul'tury* [Semiotics of culture in the Tartu-Moscow semiotic school. Preliminary notes]. SPb.: Iskusstvo-SPB, 5-20. Retrived August 14, 2020 from <http://www.ruthenia.ru/lotman/txt/mlotman02.html#T22> (in Russian)
- Lotman, Yu.M. (2000). *Semiosfera* [Semiosphere]. S.-Peterburg: «Iskusstvo-SPB». (in Russian)
- Lotman, Yu.M. (2002). *Stat'i po semiotike kul'tury i iskusstva* [Articles on the semiotics of culture and art]. Spb.: Akademicheskij proekt. (in Russian)
- Lukash, G. (2017). *Semi'otichni` parametri i`nformaczi`yi* [Semiotic parameters of information], v: *I`nformaczi`ya, komuni`kaczi`ya, suspi`l'stvo 2017: Materi`ali 6-yi Mi`zhnarodnoyi naukovoyi konferenczi`yi ICS-2017*. L'vi`v: Vidavnicztvo L'vi`vs`koyi poli`tekhni`ki, 295-296. (in Ukrainian)
- Lyashenko, D.N. (2015). *Semioticheskoe modelirovanie real'nosti* [Semiotic Modeling of Reality]: monografiya. Odessa: Pechatny`j dom. (in Russian)
- Mamardashvili, M.K. & Pyatigorskij, A.M. (1997). *Simvol i soznanie: metafizicheskie rassuzhdeniya o soznanii, simvolike i yazyke* [Symbol and Consciousness: Metaphysical Discourses on Consciousness, Symbolism and Language]. M.: YAzyki russkoj kul'tury. (in Russian)
- Mechkovskaya, N.B. (2007). *Semiotika: Yazyk. Priroda. Kul'tura* [Semiotics: Language. Nature. Culture]. M.: Izdatel'skij cenztr «Akademiya». (in Russian)
- Mikhajlyuk, A.V. (2011). *Informaczionnaya analitika: semioticheskij aspekt* [Information Analytics: The Semiotic Aspect]. *Bi`bli`otekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. I`nformologiya*, 1, 41-48. (in Russian)
- Nikiforov, A.L. (2010). *Smy`sl yazy`kov`kh vy`razhenij i znanie* [The meaning of linguistic expressions and knowledge]. *Filosofiya nauki i tekhniki*, 15(1), 15-37. (in Russian)
- Nikolaeva, T.M. (1990). *Tekst* [Text], v: *Lingvisticheskij e`ncziklopedicheskij slovar`*. M. «Sovetskaya e`ncziklopediya». Retrieved August 21, 2020 from <http://tapemark.narod.ru/les/507a.html> (in Russian)
- Novoselov, V.G. (2009). *Filosofskoe ponimanie i ontologiya znaka* [Philosophical understanding and ontology of the sign]: dis. ... kand. filos. nauk: 09.00.01 / Novosib. gos. tekhn. un-t. Novosibirsk. (in Russian)
- Pirs, CH. (2000a). *Nachala pragmatizma* [The beginnings of pragmatism]. SPb.: Laboratoriya metafizicheskikh issledovanij filosofskogo fakul'teta; SPbGU; Aletejya. (in Russian)
- Pirs, CH.S. (2000b). *Izbrannye filosofskie proizvedeniya* [Selected philosophical works]. M.: Logos. (in Russian)
- Pochepczov, G.G. (2001). *Teoriya kommunikaczii* [Communication theory]. M.: «Refl-buk», K.: «Vakler».
- Pyatigorskij, A.M. (1996). *Izbrannye Trudy* [Selected Works]. M.: YAzyki rus.kul'tury. (in Russian)
- Shhirova, I.A., Goncharova, E.A. (2007). *Mnogomernost` teksta: ponimanie i interpretaczia* [Multidimensionality of the text: understanding and interpretation]: Uchebnoe posobie. SPb.: OOO «Knizhny`j Dom». (in Russian)
- Shrejder, YU.A. (1974). *Logika znakovyh system* [Sign systems logic]. M.: Znanie. (in Russian)
- Trostonikov, V.N. (1970). *Chelovek i informacziya* [Human and information]. M.: Nauka. (in Russian)
- Usmanova, A.R. (2007). *Tekst* [Text], v: *Novejshij filosofskij slovar`*. *Postmodernizm*. Gl. nauch. red. i sost. A.A. Griczanov. Mn.: Sovremenny`j literator.
- Yakimec, K. *Treugol'nik Frege-Gumbol'dta. Smysl i bessmyslennost' diskussij* [Frege-Humboldt triangle. The meaning and pointlessness of discussions]. *Russkij ZHurnal. Diskussii. Teoreticheskie materialy*. Retrived August 23, 2020 from <http://old.russ.ru/discuss/theory/20011229-ya.html> (in Russian)
- Zolyan, S. (2015). *Mezhdu mirom i yazy`kom: k osnovaniyam semiotiki teksta* [Between the world and language: towards the foundations of text semiotics], v: *METOD: Moskovskij ezhegodnik trudov iz obshhestvovedcheskikh disciplin*: Sb. nauch. tr. / RAN. INION. (in Russian)